

UDC 903.3:001.891 "631/634"

Research of the Paleolithic site in the city of Korosten in the first half of the 20th century.

Maryna Khadadova

Zhytomyr Ivan Franko State University, Zhytomyr
<http://orcid.org/0000-0002-6807-7069>

Abstract. The article is devoted to the history of the study of an archaeological site – a Stone Age site on the territory of the city of Korosten. It was discovered and studied by V. Khvoyka at the beginning of the 20th century. Later, in the 30s and 40s of the 20th century, the location of the site was studied by S. Magura, K. Korshak, I. Levitsky. In the course of the research, the multilayered nature of the site was determined, and it was proven that it was periodically inhabited throughout the Stone Age.
Key words: archaeological research, Paleolithic, site, tools.

Дослідження палеолітичної стоянки в м. Коростені в першій половині XX ст.

Марина Хададова

Житомирський державний
університет імені Івана Франка, м. Житомир
<http://orcid.org/0000-0002-6807-7069>

Анотація. Стаття присвячена історії дослідження археологічної пам'ятки – стоянки кам'яного віку на території міста Коростеня. Вона була виявлена та досліджена В.Хвойкою на початку XX ст. В подальшому, в 30-40-х роках XX ст. місце розташування стоянки досліджували С.Магура, К.Коршак, І.Левицький. В процесі досліджень було визначено багат шаровість пам'ятки, доведено, що вона періодично заселялась протягом всього кам'яного віку.
Ключові слова: археологічні дослідження, палеоліт, стоянка, знаряддя.

Вивчення старожитностей кам'яного віку в на початку XX ст. в Російській імперії не було в пріоритеті. В більшості випадків подібні пам'ятки виявлялись випадково в процесі розкопок більш цікавих для дослідників пам'яток. Цілеспрямований пошук і розкопки стоянок палеоліту, мезоліту, неоліту в цей час не спостерігався. Були відсутні праці, присвячені вказаним археологічним періодам. Тема була також не популярною, бо йшла у розріз з вченням православної церкви [5, с.26].

Слід зазначити, що у країнах Західної та Центральної Європи інтерес до вивчення палеоліту виникає ще в першій половині XIX ст. Зокрема західноєвропейські вчені розробили класифікацію знарядь праці, виділили окремі етапи та археологічні культури. Але їх праці були практично незнайомі археологам Російської імперії і це заважало проведенню повноцінних досліджень з докладною фіксацією стратиграфії та умов залягання культурного шару пам'яток. Часто дослідники не могли виділити знаряддя із маси відщепів, дати їх докладний опис [1, с.36].

Всі ці недоліки були притаманні археологам, які заклали основи українського палеолітознавства. Серед них, в першу чергу, слід згадати В.Хвойку. Його першим досвідом вивчення пам'яток кам'яної доби стала Кирилівська стоянка в м. Києві, виявлена і досліджена в 1893 р. Пам'ятка добре відома та докладно описана в ряді наукових праць. Менша увага була приділена знайденій В.Хвойкою стоянці кам'яного віку на території м. Іскорость (сучасний Коростень). Знахідка була випадковою, зробленою під час дослідження курганів давньоруського часу, приуроченого до приїзду в місто царя Миколи II [2, с.166-167].

Про дослідження відомо в основному із щоденника В.Хвойки, але ряд відомостей в ньому доволі приблизні, наприклад відсутні чіткі орієнтири місця розташування стоянки. Зокрема за його відомостями на місці стоянки виявлено рештки трьох кострищ різних розмірів, оточених великою кількістю крем'яних знарядь різних типів. Самі знахідки були передані у квітні 1912 р. до Київського художньо-промислового музею, у рукописному каталозі якого згадується 235 екземплярів знарядь різних типів – відбійники, скребки, крем'яні ножі, ядрища та ін. Частина знахідок була відправлена до Археологічної комісії в Петербург, якась кількість знахідок, вірогідно, потрапила до приватних зібрань. Зокрема в 1920 році до музею було передано ще 11 предметів із зібрання С.Крейтона. В 30-х рр. ХХ ст. у фондах Всеукраїнського Історичного Музею ім. Т.Шевченка нараховувалося 247 крем'яних знарядь із вказаних розкопок. На сьогодні у фондах Національного музею історії України зберігається лише 29 зразків знарядь із розкопок В.Хвойки в м. Коростені [1, с.39-40].

В 1930 році місце розташування стоянки досліджували К.Коршак та С.Магура. Вони змогли визначити місце розташування стоянки лише за допомогою місцевого жителя, який мешкав неподалік і був свідком проведення розкопок 1911 року. За їх даними стоянка розташовувалась на невеликому трикутному майданчику на плато, що знаходилось в 65 м. від берега р. Уж, північно-східний бік стоянки знаходився на краю урвища. На території майданчика простежувався товстий шар попелу і перепаленого каміння. В структурі схилу спостерігались ще кілька подібних прошарків. В ході досліджень були вивчені геологічні нашарування, стратиграфічні умови залягання культурних прошарків, зібрані зразки знарядь та відходів виробництва. Особливу увагу було приділено крем'яним знаряддям. К.Коршак відзначив, що для їх виготовлення використовувався місцевий кремінь трьох видів – матово-сірий, білий з рожевим відтінком та рудий різних відтінків. Обробка знарядь груба, ретушування практично не використовувалось. Дослідники відзначили поганий стан збереження пам'ятки і можливість її руйнації [3, с.7-17].

В 1940 році місце розташування стоянки обстежили працівники Коростенського краєзнавчого музею. На той час пам'ятка була практично знищена кар'єром. Лишилась територія площею 650 м². З метою вивчення стратиграфії було проведено зачистку, в результаті якої були виділені кілька різночасових шарів. В місцях проведення розкопок В.Хвойки шари були перемішані. Пізніше результати досліджень проаналізував І.Левицький. Він зазначив, що залягання сколотих крем'яних пластин і знарядь на кількох рівнях

свідчать про періодичне заселення стоянки. При цьому найдавніші прошарки дослідник відніс до пізньопалеолітичного часу та початку мезоліту. Для них характерні крем'яні пластини, грубо оббиті макроліти, скребла та скобелі. Верхні шари стоянки, зокрема і ті, що виявив В.Хвойка, І.Левицький відніс до перехідного етапу від раннього неоліту до розвиненого. [4, с.156-161].

Вказана пам'ятка на сьогодні не існує, частково втрачені матеріали, які з неї походять. Інформація сконцентрована в кількох наукових працях. Однак це не применшує значення самої пам'ятки, зокрема для історії конкретного регіону.

Список використаних джерел

1. Беленко М.М., Радієвська Т.М. Палеолітичні дослідження В.В.Хвойки. *Вікентій Хвойка та його внесок у дослідження давньої історії України: до 160 - річчя від дня народження*. Київ: Такі справи, 2010. С. 30-43.
2. Колеснікова В.А. До історії досліджень курганів у Коростені та Овручі в 1911 році. *Стародавній Іскоростень і слов'янські гради*. Коростень, 2008. Т. 1. С. 166-168.
3. Коршак К. Палеолітична стація в м. Іскорості. *Хроніка археології та мистецтва*. Київ, 1930. Част.2. С. 7-21.
4. Левицький І.Ф. Про вік стоянки, відкритої В.В. Хвойком в Іскорстені. *Археологія*. 1950. Т.IV. С. 156-162.
5. Радієвська Т.М. Внесок В.Хвойки у становлення вітчизняного палеолітознавства. *Вікентій В'ячеславович Хвойка та його внесок у вітчизняну археологію (до 150-річчя від дня народження)*. Київ, 2000. С. 26-31.